

SKOGEN OG MYREN

FOREDRAG PAA DET NORSKE MYRSELSKAPS AARSMØTE DEN 8DE FEBRUAR 1910
AV SKOGFORVALTER THV. KIÆR

Norges land,
dit og mit,
fagert og frit,
har mye skog og mye vand,
og masse myr, som kunne bli land
— stod vi blot sammen, mand ved mand.

AV NORGES AREAL vet vi, at omkring 1 0/0 er dyrket mark, 22 0/0 dækkes av skog, mens hele 77 0/0 — over $\frac{2}{3}$ parter — bestaar av snaufjeld, sne og is, indsjøer og myrer. Og myrarealet alene er sandelig ikke at spøke med, det omfatter nemlig 12 millioner maal, og hadde man myrene samlet paa et sted, vilde de dække næsten halve Hedemarkens amt.

Hvordan er da alle disse myrer opstaaet? Er det kun ved et skjæbnens spil, at der i den graa fortid er strødd litt god jord ut over vort land her og der, er det rent tilfældig, at skogen har frød sig ind-over moene og op igjennem liene, og er endelig alle disse millioner av maal med myr planløst klattet ut over skog og land, over fjeld og vildsom hei?

Vi vet, at saa ikke er tilfældet. Vi vet, at der her, som overalt ellers, har været sterke malmkræfter raadende, kræfter som ikke alene har virket til det gode, kræfter som saa at si har bygget og dannet vort land, git det sin gode og frugtbare jord, hvor skogen vokser og sæden gror, men desværre ogsaa kræfter, onde magter, som har arbeidet paa at nedbryte det gode og ødelægge det, som var fagert og godt.

Og av alle disse onde magter har vel ingen i den grad lagt sin kolde og døde haand paa alt, som vokste og spiret, paa alt som hadde liv og vekst som netop *myrdannelsen*.

Hvad selve denne myrdannelse angaar, saa har den foregaat paa to stik motsatte maater.

Den ene av disse maater har begyndt sin utvikling i grunde ferskvandssjøer, idet der ved rester og ekskrementer av de der levende dyr og ved avleiringer av de der voksende *vandplanter* dannedes lag paa lag paa sjøens bund. Disse avleiringer dannet under vand kaldes gytje, og efterhvert, som dette gytjelag vokste, blev sjøen grundere og grundere, og derved skapt betingelser for andre vekster, de saakaldte *sumpplanter*, av hvilke f. eks. takrøret er av de almindeligste. (Takarjørmyr).

Efterhvert som denne sumpvegetation dør og falder tilbunds, vil man her paa denne maate faa en yderligere lagdannelse, som tilslut ender med, at man over denne torv faar en *starmyr*. Og alt eftersom startorvlaget vokser, vil den grunde sjø bli grundere og grundere og en vakker dag hæver torvlagene sig helt op av vandet. Paa den maate har der her foregaat en slags landdannelse (halvlanddannelse), idet oprindelig grund sjø gjennom aartusinders avleiringer gaar over til myr. (Stargræs).

Det kan i denne forbindelse nævnes, at utviklingen paa disse græsmyrer som regel er den, at fugtighetstaalende trær og busker, f. eks. svartor, nu indfinder sig, og senerehen kan ogsaa furu og bjerk her friste en elendig og høist kummerlig tilværelse.

Den anden og vistnok ogsaa den hyppigste form for myrdannelsen er *indtrædende forsumpning*. Dette er en foreteelse som vi, der arbeider i skogen, nok har faat erfaring, og jeg kan si sørgelig erfaring for.

Uendelige strækninger, der tidligere var bevokset med svær skog, er gjennom forsumpning gaat over til fuldstændig uproduktive marker, hvor mosemyren ikke alene har lagt store arealer øde, men ogsaa fremdeles truer omliggende skog med forsumpning.

De myrer, som er opstaat paa *den* maate, kaldes *hvitmosemyrer*, fordi at hvitmosen, sphagnumartene, her omtrent er de eneraadende.

Utviklingen her er mere liketil. Forsumpningen kan ofte begynde paa tør bakke, hvor f. eks. skogen enten ved skogbrand, storm eller hugst er blit saa uttyndet, at den ikke gjennom trærnes vandforbruk kan holde marken passende frisk. Skogtrærne forbruker nemlig selv en mængde vand. Forsumpningen kan ogsaa meget hyppig opstaa ved, at naturlige vandavløp stoppes igjen. Her vil da forskjellige mosearter litt efter litt ta overhaand, først husmoser og grenmoser, senere polytrichumarter (bjørnemoser) og endelig den farligste av dem alle: hvitmosen. Saa dannes der da lag paa lag og lag paa lag av mægtige hvitmosematter.

Skogfrøet, som fra omstaaende skog, kastes ned paa slik bund, slik frøseng av tykke mosematter, kan selvfølgelig ikke finde fæste, det kan ikke faa fast fot i bakken. Og paa den maate vil skogens saga her være slut naar de sidste trær — efter aarhundreders seig kamp — har maattet vike for overmagten og bukke under for den stadig voksende mosedannelse.

Denne mosedannelse har som regel foregaat gjennom et meget langt tidsrum, ofte flere tusind aar, men vi kan ogsaa, spesielt i skogen se at forsumpningen kan foregaa meget raskt.

Jeg har saaledes selv set eksempel paa, at en altfor pludselig, sterk hugst i et for fuldt sluttet skogbestand har fremkaldt forsumpning gjennom hvitmosedannelse, og forsumpningen har gaat saa raskt, at moselaget har vokset 1 fot paa 12 aar.

Hvad følgen av disse myr- og mosedannelser angaar, saa er den ikke bare den, at vi har *mistet* store, store arealer, der tidligere var produktivt skogland, men disse store myrer og moser nedsætter ogsaa, ved den kulde der staar av dem, veksten paa omliggende trakter: raae og kolde taaker legger sig over skog, over eng og aker, sene vaarfroster, tidlige høstfroster ødelægger avlingen, kort sagt, disse uhyggelige myrstrækninger, de legger ikke alene en klam, kald haand over alt det, som gror og vokser i deres nærhet, de truer ogsaa stadig med at utvide sit frygtelige magtomraade.

Mine herrer, vi vet at Norge i gamle dage var langt rikere paa skog mot hvad nu er tilfældet. Høit gik havet, da som nu, rundt holmer og skjær. Men dengang var kysten skogklædt, og langt ind over vidden strakte skogen sig som et lunende, grønt tæppe. Jeg skal ikke gaa ind paa alle de derved medvirkende faktorer. Jeg skal blot nævne, at de var av høist forskjellig art: skogbrand, rovhugst, uvetting behandling, og sist og ikke minst: klimaforandringer med indtrædende myrdannelse.

Faktum er imidlertid, at ikke alene er vort skogareal sterkt reducert, men vi maa ogsaa desværre erkjende, at det, som vi nu har som skog, de 68 millioner maal, der henregnes til vort skogbærende areal, ikke paa langt nær er i saa god stand, som ønskelig kunde være og som vi under vore forøvrige gunstige skogforhold kunde og skulde ha.

Forsumpningen og myrdannelsen har ætt sig ind gjennom skogene paa en uhyggelig maate, saa at hundretusenvis av maal er i en slik trist forfatning, at man ikke vet, om man skal kalde det *forsumpet skog* eller *skogbevokset myr*.

Omsider begyndte man ogsaa herhjemme at forstaa, at vi ikke lenger kunde sitte rolig og se paa, at skogene skulde mere og mere svinde ind og kun bli rester av fordums herligheter.

Gjennem et ihærdig opplysningsarbeide var der kommen fart og utvikling i landbruket: der kom en mere tidsmessig drift omkring paa gaardene og nyt land blev ryddet og lagt ind til aker. Men heller

ikke skogen blev glemt. Helt fra 1857, det aar da statens skogvæsen blev oprettet, er der tat kraftig fat paa ikke alene at gjenreise vore skoge ved saaning og plantning, men ogsaa for ved tørlægning i forsumpet skog og myr at gjenvinde hvad der gjennem aarhundreder har gaat tapt.

Den jyske hedes helt, oberstløjtnant Dalgas ord: hvor pløgen ei kan gaa, og ljaen ei kan slaa, der bør et træ at staa, blev ogsaa hos os til virkelighet. Jeg skal ikke trætte med tal, jeg skal blot faa nævne, at i 50-aarsperioden 1857 til 1907 er i statens skoge anvendt til kulturer og grøftningsarbeider 390 000 kroner og til fremme av privat skogskjøtsel er der av statsmidler bevilget i samme periode 1 115 000 kroner, tilsammen 1½ million kroner. Lægger vi saa hertil, hvad der til disse arbeider er anvendt av private midler vil vi nok si, at meget er utrettet. Skogsaken og tørlægning av myr har saaledes et langt tidsrum at se tilbake paa, men saa skal vi heller ikke glemme at interessen er blit særlig sterk i de senere aar, takket være Det Norske Skogsselskap og dets søster Det Norske Myrselskap.

Men mens man i skogbruket har indskrænket sig til ved rationel tørlægning av vore myrer at indvinde nyt skogland eller ved avskjæring av myrer hindre skogens videre forsumpning, har man paa myrsakens omraade kunnet naa *endda et skridt længer*, idet nemlig, at man dels har kunnet tilgodegjøre myrene til *torvstrø* — og derved hjelpe landbruket — dels har kunnet anvende myrene til brændsel i form av *brændtorv* — og derved spare paa skogene — og endelig ogsaa ved *opdyrkning av myr* indvinde store arealer og værdier for den slegt som nu og herefter skal bo og bygge i Norge.

Jeg skal ikke gaa ind paa disse forskjellige sider av myrsaken i torvstrøtilvirkningen, brændtorvtilvirkningen og myr dyrkningen, jeg er ikke fagmand paa det omraade, jeg skal faa lov at holde mig til det opgitte emne *myren og skogen*, og skal vi se paa myrsakens betydning for skogen, da maa vi erkjende, at vi til fremme av et intenst og rationelt skogbruk knapt har bedre bundsforvandt.

Hvad tror dere, m. h. at vi aar om andet *sparer av skog* derved at brændtorv er kommet til mere almen anvendelse? Vi savner vistnok nøiagtige oplysninger herom, men bare for at belyse dette spørsmaal *nogenlunde*, skal jeg faa oplyse, at der bare av brændtorv i almenningerne paa Hedemarken siden 80-aarene er tilvirket tilsammen 360 000 m.³ brændtorv, tilsvarende 120 000 favne ved, hvilket omgjort til tømmer motsvarer 60 000 tylder til en værdi av mindst 1¼ million kroner.

Dette er et stort tal, og tænker vi da paa sakens betydning for det *hele land*, vilde vi antagelig komme op i en besparelse av skog for mange millioner.

Men er meget gjort, saa staar endnu meget tilbake.

Ser vi paa det kolossale forbruk av skog til brænde og andet forbruk, kanske særlig paa landet, saa vil vi finde at store værdier

hvert aar bokstavelig gaar op i røk. Der skal da først bemerkes, at den ved som skal benyttes endnu den dag idag faar en meget mangelfuld tørk, vore husmødre kan nok fortælle litt om det.

Skal nemlig vedens brændeværdi komme til fuld nytte, saa maa den faa en ordentlig tørkning. Her er der syndet og syndes fremdes meget. For at opnaa en vis varme tiltrænges ofte det dobbelte av raa mot av tør ved, saa bare her gaar aarlig store værdier tilspilde.

Dernæst bidrar gammeldagse og uøkonomiske ildsteder meget til et ødselt vedforbruk. Vi behøver bare at tænke paa de koselige, men saa uøkonomiske gamle peiser. Disse brukes jo endnu mange steder oppe i landet og omtrent paa alle sætre. Videre de gamle, uhensigtsmæssige om end koselige ovne, der kræver en masse ved. Vi kan derfor trygt si, at vort vedforbruk er betydelig høiere end det ved hensigtsmæssige ildsteder, god tørring av veden m. v. behøvde at være.

Takket være imidlertid den vekst som myrsaken har faat, har man nu mere og mere gaat over til at utnytte vore myrer bl. a. ogsaa til brændtorv, og det er forsaavidt et glædelig tegn, at vore brændtorvfabrikker ikke paa langt nær kan tilfredsstille behovet. Men heri ligger ogsaa en fare, idet at priserne blir for høie, og brændtorven blir ikke benyttet i den utstrækning, som den fortjener. Forhaabentlig vil den tid ikke være fjern, da brændtorv vil brukes paa alle gaarder og i alle hjem. Og med de nuværende høie vedpriser er det utvilsomt at brændtorv falder billigere i bruk.

Og nationaløkonomisk set, saa er det jo en given sak, at der for landets skogbruk er langt fordelagtigere at kunne benytte skogens produkter mest mulig til tømmer eller cellulosevirke mot at la det brukes til brænde. Man tror kanskje, at vi nu er kommet saa langt som til brænde at bruke top og skogavfald, nei desværre. I mange trakter foregaar den dag idag vedhugst av virke som i forædlet tilstand kunde indbringe ganske andre værdier end ved at brukes op til ved. Man kan nemlig si, at under gode avsetningsforhold saa faar man *dobbelt* saa meget for 1 kubikmeter gran til cellulose som til brænde, og i de mere avsidesliggende distrikter blir forskjellen endda større, idet at cellulosevirket kan vi fløte ned til fabrikkene, veden taaler ikke slik lang fragt uten at dra paa sig for drøie omkostninger.

Naar vi derfor idag kan drive vore skoge langt mere intenst og rationelt mot før var tilfældet, saa skyldes dette ikke bare den voksende industri og den stigende etterspørsel av træprodukter ute paa det store verdensmarked, det skyldes ogsaa det stigende *brændtorvforbruk*, som faktisk har aapnet øinene hos skogeierne for, at brænde kan vi forskaffe os uten at ty til skogen, og istedetfor at hugge skogen, naar den staar i pent og passe vedmaal, kan man nu stelle og pleie den ved rationelle tyndingshugster, for paa den maate at opdra større og værdifuldere virke.

Der spares nu — takket være det store arbeide myrsakens foregangsmænd har nedlagt paa ogsaa dette omraade — store, store værdier for landet hvert eneste aar, og det er derfor ikke formeget sagt, at myrsaken her i høi grad har bidrat til løsningen av skogbrukets store hovedopgave: *den fordelagtigste benyttelse av den til skog bestemte grund.*

De større og mere oplyste skogeiere har selvfølgelig indset dette for længe siden. Jeg skal saaledes bare nævne at de moderne skoghuser nu indrettes brændesparende.

Og naar skogeiere oppe i Østerdalen f. eks. nu kjøper kul og koks fra Kristiania, saa er det ikke fordi deres egne skoge er uthugne, nei det er fordi de har lært at indse, at det som er guld værd skal ikke gaa op i røk gjennom pipen.

Priserne paa kul og koks er høie og de vil neppe i fremtiden komme til at synke synderlig. Og hvad vedprisene angaar, saa tror jeg, man heller ikke der kan vente noget fald. En ting er imidlertid sikkert, og det er, at saavel tømmer- som cellulosevedprisene vil stige, og det er derfor ønskelig at vi alle støtter myrselskapet i sit arbeide for en bedre beskyttelse av landets myrer. Thi hvad brændtorvsspørsmålet angaar — som for skogøkonomien er av saa stor betydning — passer det at si, at vi ved at undlate at bruke torv og istedet brænder ved, som kan anvendes paa en langt fordelagtigere maate, i virkeligheten sparer paa skillingen og lar daleren gaa.

Hvad selve grøftning paa myr for skogproduktion angaar, saa er der nok mange som i blind iver og i uvidenhhet her har kastet penger ut av vinduet, eller rettere gravet dem direkte ned i myren. De eneste resultater av kostbare myrgrøftninger har ofte været en rik multevegetation langs med grøftekantene. Det er ikke at vente, at skogfrøet skal saa sig i myrene, selv om man der tar op svære grøfter og diker. I ethvertfald er det de allerfærreste myrer hvor der kan bli tale om myrgrøftning med skogproduktion for øie. Paa de grunde græsmyrer kan man faa skog, men de svære og dype hvitmosemyrer maa man ikke gi sig i kast med — for at faa skog der da.

Derfor nøier skogbrukerne sig som regel med at dike forsumpet skogmark og avskjære ved passende grøfter de myrer, som truer omliggende skog. Græsmyrene og hvitmosemyrene overlater vi landbruket og industrien, og først naar myrene er utnyttet, til torvstrø eller til brændtorv, da først kommer skogen, men da kommer den ogsaa godt.

Derfor takker vi skogbrukere for al den hjelp vi faar til at bli kvit myrene, en tak som vi i første række retter til Det Norske Myrselskap.

Der ligger for vort folk mange og store opgaver som venter paa sin løsning. Dette gjælder ikke bare likeoverfor de mænd, som av folket i valg er sat til at raade for land og rike. Det gjælder like- saameget likeoverfor enhver, som staar oppe i det praktiske liv.

Overalt, *til os alle*, er der noe som roper *kom* og dette rop lyder ikke mindst til os fra de mænd, som i *myrsaken* ser en av de mange saker hvorved vi kan bygge landet.

Der er ofte sagt, at skogsaken er den største sak, som har været oppe i vort land. Ingen sak kan selvfølgelig sies at være den absolut største. Men alle de opgaver, hvis løsning fører landet fremover i aandelig eller materiel henseende har krav paa vor sympati.

En av disse opgaver er myrsaken, mine herrer. Og ser vi ogsaa denne sak i det lys, da skal vi faa vishet for, at vi ved at være med og støtte her ikke alene indirekte er med i arbeidet for skogen og for landbruket og for industrien, men vi er ogsaa med paa at gjenvinde store landomraader inden for vort lands grænser, landomraader, som ikke blot vil skaffe arbeide og fortjeneste for mange hænder, men som ogsaa vil skape nye, lyse og lykkelige hjem. *Det* er det, som er det største, for det er det som til syvende og sidst er en borgen for vort lands fremtid.

Har jeg ved mit indlæg i denne sak i nogen mon bidrat til at mine herrer vil se ogsaa myrsaken mot den bakgrund, da er jeg tilfreds. I det haab slutter jeg mit foredrag, og jeg vil slutte som jeg begyndte og si:

Norges land
dit og mit
fagert og frit
har mye skog og mye vand
men mye myr som kan bli land,
staar vi blot sammen, mand ved mand.

Det ske!

BERETNING

OM MYRKONSULENTENS VIRKSOMHET I AARET 1909

AV MYRKONSULENT O. GLÆRUM

DEN 6te januar begyndte foredragsreiserne til landbrukskurserne i Søndre og Nordre Trondhjems amter.

Efter disse kursers slutning var jeg optat med planlæggelsen av forsøksarbeiderne paa myrforsøksstationen, ekspederingen av forsøkskarter og forsøksvarer til de spredte forsøksfelter til 25de mai, da reiserne til rekvirentene begyndte. Disse reiser varte til 30te august og blev kun